

Ymateb Ysgrifenedig gan Lywodraeth Cymru i adroddiad y Pwyllgor Cydraddoldeb a Chyfiawnder Cymdeithasol – Anghynaliadwy: dyled o ganlyniad i gostau byw cynyddol

---

Ar hyd a lled Cymru, mae pobl yn profi'r gostyngiad mwyaf mewn safonau byw ers dechrau cadw cofnodion.

Rydym yn cefnogi aelwydydd sy'n ei chael yn anodd ac aelwydydd difreintiedig yng Nghymru, er mwyn lliniaru effaith yr argyfwng costau byw, drwy fuddsoddi mewn ffordd bwrpasol i gefnogi rhaglenni i leddfu pwysau ariannol, helpu pobl i wneud y gorau o'u hincwm a chadw arian ym mhocedi dinasyddion Cymru.

Hoffwn ddiolch i aelodau'r Pwyllgor Cydraddoldeb a Chyfiawnder Cymdeithasol am eu hadroddiad ar ddyled anghynaliadwy o ganlyniad i'r argyfwng costau byw cynyddol. Rwyf wedi nodi fy ymateb i argymhellion unigol yr Adroddiad isod.

Argymhelliad 1

Dylai Llywodraeth Cymru weithio gyda chymheiriaid yn Llywodraeth y DU i fonitro effaith prisiau cynyddol yn agos, ynghyd â'r effaith anghymesur ar grwpiau sy'n agored i niwed. Dylai'r cymorth a roddir i aelwydydd i'w helpu gyda'r cynnydd brawychus mewn costau byw fod yn destun adolygu parhaus.

Ymateb: Derbyn

Gan mai yn nwylo Llywodraeth y DU y mae llawer o'r opsiynau o ran ymateb i'r argyfwng costau byw, mae angen i holl adrannau Whitehall ymgysylltu'n adeiladol â'r llywodraethau datganoledig mewn modd sy'n parchu'r egwyddorion a'r dull gweithredu a nodir yn [yr Adolygiad o Gysylltiadau Rhynglywodraethol](#).

Yn ei gyfarfod ar 1 Chwefror 2023, comisiynodd y Pwyllgor Sefydlog Rhyngweinidogol weithgor i gydlynu gwaith rhwng Llywodraeth y DU a'r llywodraethau datganoledig mewn ymateb i bwysau costau byw, ac i gytuno ar y camau nesaf ac ymgysylltiad y Gweinidogion. Cafodd y Pwyllgor Sefydlog yr wybodaeth ddiweddaraf yn ei gyfarfod ar 17 Mai ac mae'r gwaith yn mynd rhagddo.

Mae Llywodraeth Cymru yn parhau i bwysu am well ymgysylltu, ac mae'r trafodaethau yn parhau er mwyn cytuno ar y strwythur gorau ar gyfer y grŵp hwn.

Sefydlwyd Is-bwyllgor Cabinet ar Gostau Byw i ddarparu cyfeiriad strategol i ymateb Llywodraeth Cymru i'r argyfwng costau byw. Caiff ei waith ei lywio gan dystiolaeth arbenigwyr, darparwyr gwasanaethau a sefydliadau sy'n cefnogi pobl sy'n wynebu trafferthion gyda chostau cynyddol, gan gynnwys llais y rhai sydd â phrofiad uniongyrchol.

Gofynnwyd i Grŵp Arbenigol annibynnol, dan gadeiryddiaeth yr Athro Rachel Ashworth, sy'n dwyn ynghyd ystod o arbenigwyr, gan gynnwys y Sefydliad Astudiaethau Cyllid, Cyngor ar Bopeth Cymru, National Energy Action, Sefydliad Bevan a Shelter Cymru, i ystyried y ffordd orau o gefnogi pobl sy'n wynebu'r argyfwng. Bydd y grŵp yn gwneud argymhellion ym mis Gorffennaf.

Yn ôl [dadansoddiad o gefnogaeth Llywodraeth Cymru](#) i aelwydydd yr effeithiwyd arnynt gan yr argyfwng costau byw yn ystod 2022-23, roedd y rhaglenni allweddol yn targedu'r rhai oedd angen cymorth fwyaf.

Mae'r gefnogaeth a ddarperir gan Lywodraeth Cymru i aelwydydd difreintiedig mewn ymateb i'r argyfwng costau byw yn seiliedig ar amrywiol adnoddau. Mae'r rhain yn cynnwys gwaith ymchwil a dadansoddi gan Wasanaethau Gwybodaeth a Dadansoddi Llywodraeth Cymru yn ogystal â gwaith ymchwil a dadansoddi gan sefydliadau allanol megis y Swyddfa Ystadegau Gwladol, yr Asiantaeth Safonau Bwyd, National Energy Action, a data amrywiol gyrff sy'n dadansoddi'r farchnad. Ym mis Rhagfyr 2022, cyhoeddwyd [blog gan y Prif Ystadegydd](#) yn cyfeirio at y prif ffynonellau data sy'n berthnasol i'r argyfwng costau byw.

Caiff y dystiolaeth hon ei hadolygu'n gyson yn ogystal ag effaith yr ymyriadau amrywiol.

Goblygiadau Ariannol – Dim. Caiff y costau eu talu o gyllidebau rhaglenni sy'n bodoli eisoes.

Argymhelliad 2

Dylai Llywodraeth Cymru ddatblygu Cynllun Gweithredu tymor hir yn amlinellu sut y bydd yn blaenoriaethu newid tuag at fesurau ataliol sydd â'r nod o fynd i'r afael â'r ffactorau sylfaenol sy'n achosi tlodi ac anghydraddoldebau cyfoeth ac incwm. Dylai'r Cynllun Gweithredu gynnwys mesurau i helpu pobl i wella eu sefyllfa yn wyneb pwysau costau byw a gwella gwydnwch economaidd drwy fuddsoddi mewn meysydd fel ynni gwyrdd, sgiliau a diogeledd bwyd. Er mwyn llywio ei ddull gweithredu dylai wneud y canlynol:

- comisiynu gwerthusiad annibynnol, allanol o effaith economaidd y cymorth costau byw a gynigiwyd gan Lywodraeth Cymru yn ystod blwyddyn ariannol 2022-23;
- cynnal asesiad o i ba raddau y mae dulliau gweithredu ar gyfer y dyfodol yn cydbwysu mesurau rhagweithiol a rhai ymatebol i gefnogi'r broses o liniaru a lleihau tlodi.

Byddem yn disgwyl i'r gwaith paratoi gael ei gwblhau erbyn diwedd 2023 ac i'r Cynllun Gweithredu gael ei gyhoeddi erbyn mis Mai 2024 fan bellaf.

Ymateb: Derbynn mewn egwyddor

Mae [Rhaglen Lywodraethu 2021-26](#) Llywodraeth Cymru, sydd wedi'i diwygio yn unol â'r cytundeb cydweithio gyda Phlaid Cymru, yn amlinellu'r ffordd y byddwn yn gweithredu ar ein blaenoriaethau. Mae hyn yn cynnwys camau i

gefnogi pobl sy'n agored i niwed; adeiladu economi gryfach, decach, a gwyrddach; ymateb i'r argyfwng hinsawdd a natur; diwygio addysg; mynd i'r afael ag anghydraddoldeb; hyrwyddo'r Gymraeg a diwylliant Cymru; gwella'r lleydd rydyn ni'n byw; arwain sgwrs genedlaethol am ein dyfodol cyfansoddiadol; a chodi proffil Cymru yn y byd.

Rydym yn adrodd ar y cynnydd a wneir tuag at gyflawni'r ymrwymadau hyn yn ein Rhaglen Lywodraethu a'n hamcanion llesiant drwy [Adroddiad Blynyddol Llywodraeth Cymru](#). Mae [Adroddiad Llesiant Cymru](#) hefyd yn darparu asesiad blynyddol o'n cynnydd fel cenedl o ran cyflawni'r nodau llesiant tymor hirach.

Ym mis Mawrth 2022, cyhoeddodd Llywodraeth Cymru adroddiad yn manylu ar effaith ein polisiau i fynd i'r afael â'r argyfwng costau byw ar incwm aelwydydd (nid yw'n ymddangos bod cyfeiriad at hyn yn adroddiad y pwyllgor).

Roedd yr adroddiad hwn yn darparu dadansoddiad o gymorth Llywodraeth Cymru yn 2022-23 ar gyfer aelwydydd yr effeithiwyd arnynt gan yr argyfwng costau byw yn ystod 2022-23. Mae'n dangos bod y rhaglenni allweddol - y Taliad Costau Byw o £150, Cynllun Cymorth Tanwydd Llywodraeth Cymru gwerth £200, a'r Gronfa Cymorth Dewisol - yn targedu'r rhai oedd angen cymorth fwyaf. Mae'r dadansoddiad yn dangos y disgwylid y byddai tua 75% o aelwydydd yn cael cymorth mewn rhyw ffordd. O'r rhai a gefnogwyd, byddai bron i ddwywaith cymaint yn mynd i'r aelwydydd hynny yn hanner gwaelod y dosbarthiad incwm o gymharu â'r rheini yn yr hanner uchaf, a theirgwaith cymaint i'r rheini yn y pumed isaf o gymharu â'r rheini yn y pumed uchaf.

O ran argymhellid y Pwyllgor y dylai Llywodraeth Cymru gynnal asesiad o'r graddau y mae dulliau gweithredu ar gyfer y dyfodol yn cydbwysu mesurau rhagweithiol ac ymatebol i gefnogi'r broses o liniaru a lleihau tlodi, rwyf wedi gofyn i'm swyddogion ystyried opsiynau ar gyfer sut y gellid cyflawni hyn.

Mae Strategaeth Tlodi Plant ddrafft Llywodraeth Cymru yn nodi ein hamcanion tymor hirach ar gyfer mynd i'r afael â thlodi plant, ac mae'n cynnwys ailedrych ar y cydbwysedd tuag at gamau ataliol mwy rhagweithiol. Lanswyd yr ymgynghoriad ar y Strategaeth ddrafft ar 19 Mehefin 2023 gyda'r bwriad o gyhoeddi'r Strategaeth derfynol erbyn diwedd y flwyddyn. Mae'r ymgynghoriad yn ymrwymo Llywodraeth Cymru i geisio cyngor ymchwil annibynnol ar ddangosyddion tlodi cenedlaethol addas, darpariaeth data a fframwaith i fonitro ac arddangos atebolrwydd tryloyw wrth adrodd ar ein cynnydd tuag at drechu tlodi. Mae hyn yn cynnwys ymgynghori â phobl sydd â phrofiad uniongyrchol ynghylch p'un a ydym yn taro'r nod. Mae sgysiau am y ffordd orau o fwrw ymlaen â'r gwaith hwn yn digwydd ar hyn o bryd.

Bydd yr ymatebion i'r ymgynghoriad yn llywio ein ffordd ymlaen ymhellach.

Rydym hefyd yn aros am argymhellion gan y Grŵp Arbenigol Costau Byw a fydd yn adrodd ym mis Gorffennaf ac a allai hefyd lywio'r opsiynau ar gyfer asesiad o'r fath.

Goblygiadau Ariannol – Dim. Caiff y costau eu talu o gyllidebau rhaglenni sy'n bodoli eisoes.

Argymhelliad 3

Dylai Llywodraeth Cymru amlinellu pa gamau y mae'n eu cymryd i helpu i leihau'r ddibyniaeth ar Daliadau Cymorth mewn Argyfwng gan aelwydydd y mae angen sawl taliad brys arnynt. Dylai hyn gynnwys cyhoeddi dadansoddiad terfynol o'r cymorth a ddarparwyd yn ystod blwyddyn ariannol 2022-23.

Ymateb: Derbyn

Mewn ymateb i bandemig Covid-19 a'r argyfwng costau byw sy'n parhau, mae'r Gronfa Cymorth Dewisol wedi bod yn hyblyg wrth addasu i ddiwallu anghenion pobl sy'n agored i niwed yn ariannol yng Nghymru mewn amgylchiadau eithriadol. Fodd bynnag, yn ystod 2022/23 nododd rhanddeiliaid allweddol fod cael dwy set o reolau yn mynd yn ddryslyd, ac y croesewid dychwelyd i un set o reolau ar gyfer pob ymgeisydd. Mewn ymateb i'r adborth hwn, ers 1 Ebrill 2023, mae pob unigolyn sy'n gwneud cais i'r Gronfa Cymorth Dewisol bellach yn gallu gwneud cais am hyd at dri Taliad Cymorth mewn Argyfwng o fewn cyfnod treigl o ddeuddeg mis. Bellach, dim ond saith diwrnod o fwllch sydd eu hangen rhwng taliadau (yn hytrach na bwlch o 28 diwrnod fel y pennwyd yn wreiddiol), ac mae gwerth y taliadau hefyd wedi cynyddu 11%. Mae cynnig taliadau gwerth uwch dros gyfnod byrrach yn darparu cymorth mwy dwys mewn cyfnod o argyfwng, gyda'r nod o leihau'r angen i ddychwelyd at y gronfa.

Mae'r Gronfa Cymorth Dewisol yn parhau i weithio gyda Chyngor ar Bopeth Cymru, a chaiff yr ymgeiswyr sydd fwyaf agored i niwed yn ariannol eu cyfeirio at y Gronfa Cynghori Sengl am gyngor mwy cyfannol ynghylch gwneud y gorau o incwm, dyled a materion ariannol eraill.

Yn ystod 2022/23, gwnaed mwy na 557,000 o geisiadau i'r Gronfa Cymorth Dewisol, a gwnaed dros 355,000 o ddyfarniadau. O'r rhain, roedd mwy na 344,000 yn Daliadau Cymorth mewn Argyfwng, a ddarparwyd cyfanswm o dros £25m mewn grantiau.

Cyhoeddir nifer y ceisiadau a'r dyfarniadau yn fisol yn [nhabl StatsCymru ar gyfer Cronfa Cymorth Dewisol Cymru](#).

Goblygiadau Ariannol – Dim. Caiff y costau eu talu o gyllidebau rhaglenni sy'n bodoli eisoes.

Argymhelliad 4

Dylai Llywodraeth Cymru ymrwymo i wneud y canlynol:

- cyhoeddi data wedi'u dadgyfuno yn ôl grŵp demograffig ar y nifer sy'n defnyddio'r Gronfa Cymorth Dewisol;
- cynnal asesiad o ba ddata ychwanegol wedi'u dadgyfuno y gall eu cyhoeddi ar gyfer grantiau prawf modd eraill y mae'n eu cynnig.

Dylai'r Gweinidog roi'r wybodaeth ddiweddaraf i'r Pwyllgor hwn am y gwaith hwn erbyn diwedd mis Medi 2023.

Ymateb: Derbyn

Ar hyn o bryd mae swyddogion polisi yn gweithio gyda chydweithwyr yn y Gwasanaethau Gwybodaeth a Dadansoddi ac NEC (y contractwr sy'n darparu'r Gronfa Cymorth Dewisol yng Nghymru) i ganfod pa ddata sydd ar gael ac ym mha ffurf y gellir eu cyhoeddi. Cyflwynir y wybodaeth i'r pwyllgor ym mis Medi.

Ar hyn o bryd mae cydweithwyr yn y Gwasanaethau Gwybodaeth a Dadansoddi yn dadansoddi data'r Gronfa Cymorth Dewisol o 2022/23 fel sail i adroddiad, a fydd yn cael ei gyhoeddi yr haf hwn.

Ar gyfer grantiau prawf modd eraill, bydd cydweithwyr yn y Gwasanaethau Gwybodaeth a Dadansoddi yn ymchwilio i ymarferoldeb adolygu pa ddata y cynllunnir eu cyhoeddi eisoes, i nodi ble mae'r bylchau a beth arall y gallai fod yn bosibl ei ddarparu.

Goblygiadau Ariannol – Dim. Caiff y costau eu talu o gyllidebau rhaglenni sy'n bodoli eisoes.

Argymhelliad 5

Dylai Llywodraeth Cymru droi ei gweledigaeth ar gyfer system fudd-daliadau Cymru yn realiti a mandadu dull cyson, Cymru gyfan o basbortio aelwydydd sy'n cael un o fudd-daliadau Cymru i fudd-daliadau eraill y maent yn gymwys i'w cael. Gan weithio gydag awdurdodau lleol, y Ganolfan Gwasanaethau Cyhoeddus Digidol, ac eraill, dylai Llywodraeth Cymru roi'r wybodaeth ddiweddaraf am waith yn y maes hwn erbyn diwedd mis Medi 2023, ac anfon gwybodaeth reolaidd yn ei gylch ar ôl hynny.

Ymateb: Derbyn

Mae gweithio gyda phartneriaid fel y Ganolfan Gwasanaethau Cyhoeddus Digidol a Sefydliad Bevan yn rhan annatod o'n gwaith i symleiddio'r broses o ddarparu Budd-daliadau Cymru. Byddwn yn datblygu cynllun gweithredu i sicrhau bod grantiau/taliadau yn cael eu gweinyddu yn yr un ffordd, a hynny ar sail argymhellion adroddiad Policy in Practice a gomisiynwyd gan Sefydliad Bevan ac eraill.

Mae Llywodraeth Cymru yn cydnabod bod angen cyflymu'r gwaith i symleiddio system Budd-daliadau Cymru er mwyn i aelwydydd wneud y gorau o'u hincwm a mynd i'r afael â thlodi yng ngoleuni'r argyfwng costau byw. Ni fu erioed yn bwysicach sicrhau bod pobl yng Nghymru yn gwybod beth mae ganddynt hawl iddo a sut y gallant fanteisio ar eu hawliau. Yn dilyn gwaith ymgysylltu pellach, ein nod yw cyhoeddi'r Siarter ar gyfer darparu Budd-daliadau Cymru erbyn diwedd y flwyddyn hon, a fydd yn ymgorffori'r cydymrwymiad i ddull cyson, tosturiol a chydlynol o ddarparu budd-daliadau datganoledig.

Byddwn yn harneisio'r dull cydweithredol y mae Awdurdodau Lleol a phartneriaid gweithredu eraill wedi'i roi ar waith dros y blynyddoedd diwethaf

wrth ymateb i'r pandemig a'r argyfwng costau byw, gan weithio'n gyflym i ddarparu gwasanaethau amhrisiadwy i bobl o grwpiau difreintiedig neu ar y cyrion, i roi'r egwyddorion hyn ar waith a chytuno ar ddull o symleiddio'r ffordd y gweinyddir budd-daliadau Cymru.

Byddwn yn darparu diweddariad pellach ar hyn ym mis Medi 2023, a bob dwy flynedd wedi hynny.

Goblygiadau Ariannol – Dim. Caiff y costau eu talu o gyllidebau rhaglenni sy'n bodoli eisoes.

Argymhelliad 6

Dylai Llywodraeth Cymru fabwysiadu dull mwy cynaliadwy ac ataliol o fynd i'r afael â thlodi bwyd drwy gefnogi mentrau cymdeithasol sy'n gweithredu i gyflawni nodau ehangach megis gwella sgiliau coginio mewn cymunedau lleol a darparu prydau iach. Er mwyn gwneud hyn, dylai Llywodraeth Cymru fapio'r ddarpariaeth bresennol o gymorth ar gyfer mynd i'r afael â thlodi bwyd yn ôl y math o gefnogaeth ym mhob ardal awdurdod lleol, gyda'r bwriad o ddatblygu strategaeth fwy cynaliadwy ar gyfer mynd i'r afael ag ansicrwydd bwyd ledled Cymru. Dylid cwblhau'r ymarfer mapio cychwynnol erbyn diwedd 2023 a'i rannu â'r Pwyllgor hwn.

Ymateb: Derbyn

Mae Llywodraeth Cymru yn darparu cyllid tuag at brosiect Busnes Cymdeithasol Cymru sy'n rhoi cyngor arbenigol mewn perthynas â mentrau cymdeithasol ac yn gweithredu ochr yn ochr â Busnes Cymru. Mae Busnes Cymdeithasol Cymru yn darparu gwasanaeth arbenigol cydweithredol pwrpasol ar gyfer mentrau cymdeithasol, sy'n canolbwyntio ar gyflawni'r deilliannau a nodir yn y Cynllun Gweithredu a'r Weledigaeth ddeng mlynedd, 'Trawsnewid Cymru drwy fentrau cymdeithasol'. Mae hyn yn cynnwys cymorth busnes un-i-un i fusnesau cymdeithasol cymwys newydd ac sy'n tyfu, cymorth pwrpasol ar gyfer perchnogaeth gan y gweithwyr a chymorth mentora cymheiriaid.

Ym mis Rhagfyr 2022, darparodd Llywodraeth Cymru £2.5 miliwn i helpu i ddatblygu partneriaethau bwyd traws-sector ym mhob ardal awdurdod lleol. Mae'r cyllid yn helpu i fynd i'r afael ag achosion sylfaenol tlodi bwyd drwy gefnogi ymdrechion i gydgyssylltu gweithgarwch sy'n gysylltiedig â bwyd ar lawr gwlad.

Mae'n cefnogi cydweithio rhwng y partneriaethau bwyd, awdurdodau lleol, a phartneriaid fel Iechyd Cyhoeddus Cymru, cyrff sector cyhoeddus, sefydliadau'r trydydd sector, busnesau a sefydliadau academaidd, a sefydliadau megis cymdeithasau tai a gwasanaethau cynghori i sefydlu partneriaeth amlasiantaethol. Mae manteisio ar gymorth ac arbenigedd lleol yn helpu'r partneriaethau i ddeall a mynd i'r afael ag angen lleol, sicrhau effeithiolrwydd mwyaf posibl prosiectau, a sicrhau bod adnoddau yn targedu'r meysydd lle mae'r angen mwyaf.

Yn annibynnol ar gyllid Llywodraeth Cymru, mae naw o'r partneriaethau bwyd presennol eisoes wedi ennill statws [Lleoedd Bwyd Cynaliadwy](#) ac mae ganddynt ddealltwriaeth dda o'r gweithgarwch yn eu hardaloedd. Mae'r cyllid yn cefnogi'r partneriaethau hyn i ddatblygu eu gwaith ac mae'n helpu partneriaethau newydd i ymgymryd â gwaith mapio, gwneud cysylltiadau a gwneud y gwaith sylfaen sydd ei angen i helpu i ddatblygu partneriaeth.

Mae ymddangosiad nifer o sefydliadau bwyd cymunedol annibynnol - yn enwedig mewn ymateb i gynnydd yn y galw am fwyd brys o ganlyniad i'r pandemig a'r argyfwng costau byw - wedi arwain at ddarlun sy'n newid o ran gweithgarwch bwyd, un sy'n gyfnewidiol, ond hefyd heb ei gydgysylltu'n gryf. Un o anawsterau mapio'r ddarpariaeth bresennol o ran cymorth i fynd i'r afael â thlodi bwyd yw bod angen diweddarau'r map yn barhaus.

Mae gan y partneriaethau bwyd lleol fwy o gapasiti ac maent mewn sefyllfa well na Llywodraeth Cymru i nodi a mapio gweithgarwch sy'n gysylltiedig â bwyd yn eu hardaloedd, a fydd yn eu cefnogi i ddeall a mynd i'r afael ag angen lleol mewn ffordd strategol, gydgysylltiedig.

Mae Llywodraeth Cymru yn edrych ar ffynonellau cyllid a all helpu i feithrin gallu partneriaethau bwyd lleol ymhellach i sicrhau bod ganddynt ddarlun cywir bob amser o'r gweithgarwch yn eu hardaloedd trwy eu rhwydweithiau. Fel partner gweithredu Lleoedd Bwyd Cynaliadwy yng Nghymru, bydd Synnwyr Bwyd Cymru yn cynnal gwerthusiad o effaith y cyllid ar y partneriaethau bwyd.

Mae sylfaen dystiolaeth hefyd wedi'i datblygu ar gyfer y Strategaeth Bwyd Cymunedol sy'n nodi ystod eang o weithgarwch yn gysylltiedig â bwyd ledled Cymru. Mae gan y Strategaeth Bwyd Cymunedol y potensial i ddarparu llawer o fanteision cymdeithasol amrywiol a all wella sefyllfa pobl, gan gynnwys manteision economaidd, adfywio cymunedau lleol, gwella lles a iechyd meddwl a chorfforol, a manteision o ran yr amgylchedd a chynaliadwyedd i'r dyfodol.

Goblygiadau Ariannol – Dim. Caiff y costau eu talu o gyllidebau rhaglenni sy'n bodoli eisoes.

Argymhelliad 7

Dylai Llywodraeth Cymru hyrwyddo'r dull a fabwysiadwyd yn Sir y Fflint, o droi llety gwarchod yn Ganolfannau Clyd, ymhlith awdurdodau lleol eraill drwy ymgysylltu â'r arweinwyr lleol. Dylid bwrw ati mewn da bryd cyn gaeaf 2023-24.

Ymateb: Derbyn

Rydym yn ymwybodol bod rhai Awdurdodau Lleol yn parhau i adeiladu ar y cysyniad o Ganolfannau Clyd, gan ddarparu gwasanaethau mewn manau cyffredin trwy'r gwanwyn/haf, ac rydym yn gweithio gyda nhw i werthuso effeithiolrwydd y dull gweithredu hwn. Er mai cyllid Llywodraeth Cymru a gefnogodd y broses o ddatblygu cysyniad y Canolfannau Clyd, mae'n rhaid cydnabod, a dros 800 o ganolfannau clyd yn gweithredu ar ryw ffurf neu'i

gilydd yn ystod gaeaf 22/23, bod y cysyniad yn un a ddatblygwyd yn wirioneddol ar lefel leol yn ôl anghenion ac amgylchiadau lleol. Bydd Awdurdodau Lleol a Llywodraeth Cymru yn parhau i edrych ar yr arferion gorau ac i hyrwyddo'r arfer o ledaenu a mabwysiadu'r rhain lle bo hynny'n briodol.

Goblygiadau Ariannol – Dim. Caiff y costau eu talu o gyllidebau rhaglenni sy'n bodoli eisoes.

Argymhelliad 8

Rhaid i Lywodraeth Cymru fynd ati ar frys i egluro nifer o faterion sy'n ymwneud â disodli'r Rhaglen Cartrefi Clyd gan gynnwys:

- pam mae'r gwaith o ddatblygu Rhaglen Cartrefi Clyd newydd yn destun oedi;
- a yw'n bwriadu gwneud unrhyw ddiwygiadau i'r rhaglen Nyth bresennol gan ei bod bellach wedi'i hystreyn hyd at ddiwedd mis Mawrth 2024;
- a fydd y rhaglen newydd yn cynnwys elfen yn seiliedig ar ardaloedd, ac os felly, a fydd hyn yn dechrau ddiwedd y gaeaf.

Ymateb: Derby

Y Gweinidog Newid Hinsawdd sy'n gyfrifol am y Rhaglen Cartrefi Clyd. Mae datblygu'r Rhaglen Cartrefi Clyd newydd wedi golygu cyfnewid darnau enfawr o dystiolaeth ar ffurf adroddiadau Pwyllgor, ymgynghoriad ffurfiol a phrofiad o weithredu cynlluniau tlodi tanwydd ers dros ddegawd. Mae'r argyfwng costau byw presennol hefyd wedi dylanwadu ar y broses. Mae angen i unrhyw gynllun i'r dyfodol adlewyrchu system ynni ddiwygiedig. Rhaid iddo hefyd gydbwysu'r rheidrwydd i leihau tlodi tanwydd a lleihau allyriadau carbon ar yr un pryd, a darparu ysgogiad i farchnadoedd carbon isel a sgiliau cysylltiedig. Felly, mae nifer fawr o opsiynau wedi'u dadansoddi i sicrhau bod y cynllun newydd yn cydbwysu ystod o amcanion.

Cyhoeddwyd rhagor o fanylion am sail polisi'r cynllun newydd ar 14 Mehefin 2023. Bydd y cynllun newydd yn ymateb i'r galw gan mwyaf, ond ni fydd hyn yn golygu na fyddwn yn gweithredu ar sail ardal, mewn partneriaeth â llywodraeth leol. Mae disgwyl i'r cynllun gael ei roi ar waith y gaeaf hwn.

Yn y cyfamser, mae cynllun presennol Cartrefi Clyd Nyth yn gwneud gwaith ardderchog i helpu nifer fawr o aelwydydd i leihau eu hallyriadau a'u biliau ynni. Rydym wedi gwneud newidiadau i'r cynllun presennol, megis darparu mwy o baneli ffotofoltaig solar a batris, ond nid oes cynlluniau i wneud newidiadau pellach.

Goblygiadau Ariannol – Dim. Caiff y costau eu talu o gyllidebau rhaglenni sy'n bodoli eisoes.

Argymhelliad 9

Dylai Llywodraeth Cymru nodi pa drafodaethau y mae wedi'u cael ag Ofgem i leisio ei phryderon y byddai ailddechrau'r arfer o orfodi aelwydydd i gael mesuryddion rhagdal yn dilyn adolygiad Ofgem o fesuryddion rhagdal yn rhoi

amddiffyniad annigonol i aelwydydd sy'n agored i niwed. Dylai hefyd nodi manylion unrhyw gamau pellach y bydd yn eu cymryd i amddiffyn grwpiau o gwsmeriaid sy'n agored i niwed. Dylai'r Gweinidog roi'r wybodaeth ddiweddaraf i'r Senedd am waith yn y maes hwn ac adrodd yn ôl erbyn diwedd mis Medi 2023.

Ymateb: Derbyn

Mae'r Gweinidog Cyfiawnder Cymdeithasol a'r Prif Chwip wedi cwrdd ag Ofgem a chyflenwyr ynni yn aml yn ystod y misoedd diwethaf. Roedd y cyfarfod diweddaraf ag Ofgem ar 26 Ebrill i drafod Cod Ymarfer newydd Ofgem, a gyhoeddwyd ar 18 Ebrill.

Mae'r Gweinidog wedi codi pryderon ynghylch cynlluniau Ofgem i godi'r gwaharddiad ar orfodi aelwydydd i gael mesuryddion. Er bod diweddarau'r Cod yn gam i'w groesawu, pwysodd y Gweinidog ar Ofgem i fynd ymhellach o lawer i amddiffyn aelwydydd sy'n agored i niwed, a phwysleisiodd fod yn rhaid i'r Cod fod yn orfodol ac yn amod rhoi trwydded i gyflenwyr. Mae'r Gweinidog hefyd wedi pwysleisio bod yn rhaid i ddeiliaid tai sydd wedi'u gorfodi yn ddiweddar i ddefnyddio mesurydd rhagdalau gael cynnig y cyfle i ddychwelyd eu mesurydd heb gost.

Mynegodd y Gweinidog bryderon hefyd, o gyflwyno'r Cod, y gallai cyflenwyr ynni ailgychwyn gorfodi aelwydydd i gael mesuryddion rhagdalau, a phwysleisiodd bod yn rhaid sicrhau na fyddwn yn gweld y broses o ganiatáu gwarant gyffredinol i'w gosod yn dechrau eto, fel ag a welwyd o'r blaen.

Rhaid inni sicrhau bod gan Ofgem y pŵer a'r ewyllys rheoleiddiol i sicrhau bod cyflenwyr ynni yn amddiffyn yr aelwydydd mwyaf agored i niwed yn hytrach na dibynnu ar gyflenwyr ynni i stopio.

Mae Ofgem wedi cynnig eu cefnogaeth i alwad Llywodraeth Cymru am dariff cymdeithasol ac i gasglwyr dyledion a gyflogir gan gyflenwr ynni gael eu hachredu gan y Bwrdd Ymddygiad Gorfodi (ECB).

Mewn llythyr gan Neil Kenward, Cyfarwyddwr Strategaeth Ofgem ar 15 Mai, cadarnhaodd fod Ofgem wedi annog cyflenwyr i geisio achrediad allanol yr ECB ar gyfer cynrychiolwyr sy'n delio â chasglu dyledion. Fodd bynnag, gan nad ydynt yn rheoleiddio'r cwmnïau hyn, dim ond y cyflenwyr, ni allant orfodi achrediad.

Mae'r Gweinidog hefyd wedi galw ar Lywodraeth y DU i ddilyn yr enghraifft a osodwyd gan y diwydiant dŵr, lle mae cwmnïau yn cael eu gwahardd gan y gyfraith rhag datgysylltu neu gyfyngu cyflenwadau dŵr i aelwydydd sydd yn eu dyled.

Goblygiadau Ariannol – Dim. Caiff y costau eu talu o gyllidebau rhaglenni sy'n bodoli eisoes.

Argymhelliad 10

Dylai Llywodraeth Cymru gyhoeddi ffigurau terfynol ynghylch y nifer sy'n manteisio ar ei Chynllun Talebau Tanwydd yn unol ag argymhelliad 6 o adroddiad y Pwyllgor hwn ar Gyllideb Ddrafft 2023-24 cyn gynted ag y bydd y wybodaeth hon ar gael.

Ymateb: Derbyn

Yn 2022-23, ariannodd Llywodraeth Cymru y Sefydliad Banc Tanwydd i gyflwyno Cynllun Talebau Tanwydd a Chynllun Cronfa Wres cenedlaethol yng Nghymru a fyddai'n ymateb i'r galw, i gefnogi cwsmeriaid a oedd yn ei chael yn anodd talu ymlaen llaw am eu tanwydd. Roedd hyn yn cynnwys cyllid i ddatblygu ei rwydwaith partneriaid yng Nghymru yn sylweddol.

Ers mis Awst 2022, tan ddiwedd mis Mawrth 2023, mae'r Sefydliad Banc Tanwydd wedi adeiladu ar ei 8 partner atgyfeirio gwreiddiol i ddatblygu rhwydwaith o 101 o bartneriaid, sydd wedi cynyddu capasiti pob ardal awdurdod lleol yn sylweddol i wneud atgyfeiriadau a darparu cyngor a chefnogaeth. Ddiwedd mis Mawrth 2023, roedd 46 o sefydliadau eraill wrthi'n hyfforddi ac yn paratoi i lansio.

Hyd at ddiwedd mis Mawrth 2023, roedd y Sefydliad Banc Tanwydd wedi rhoi 19,561 o dalebau i gefnogi aelwydydd na allent fforddio rhoi mwy o arian yn eu mesuryddion rhagdalau. Cafodd 200 o aelwydydd eraill gymorth i brynu tanwydd oddi ar y grid. Mae'r ymyriadau hyn wedi cefnogi dros 50,000 o bobl, 43% ohonynt yn blant.

Roedd nifer y talebau tanwydd a ddyrannwyd wedi cynyddu'n sylweddol yn sgil datblygu'r rhwydwaith partneriaid atgyfeirio. Ar ddiwedd mis Mawrth 2023, defnyddiwyd gweddill yr arian i brynu talebau mesuryddion rhagdalau, a rennir yng Nghymru drwy gydol 2023 yn ôl y galw.

Cytunodd Llywodraeth Cymru hefyd y gallai'r Sefydliad Banc Tanwydd gynnal peilot i brynu blancedi gwres fel dull amgen o gefnogi pobl mewn tldi tanwydd. Nod y peilot oedd cynhesu'r person, yn hytrach na'r cartref, a gwelwyd 968 flancedi gwres wedi'u dyrannu i gartrefi yng Nghymru.

Goblygiadau Ariannol – Dim. Caiff y costau eu talu o gyllidebau rhaglenni sy'n bodoli eisoes.

Argymhelliad 11

Dylai Llywodraeth Cymru roi'r wybodaeth ddiweddaraf ynghylch cynnydd mewn perthynas ag argymhellion 1, 3, 4, 5, a 7 o'n hadroddiad yn 2021 ar ddyled a'r pandemig a ddylai gynnwys, lle bo'n berthnasol, unrhyw gamau a gymerwyd mewn ymateb i'r argyfwng costau byw. Dylai'r wybodaeth hon gael ei chyflwyno erbyn diwedd mis Mehefin 2023.

Gwnaed yr argymhellion canlynol yn adroddiad y Pwyllgor ar Ddyled a'r Pandemig yn 2021. Darperir sylwebaeth fer ar y cynnydd o ran gweithredu. (Cynhwyswyd hyn yn Atodiad 4 yr Adroddiad.)

Ymateb: Derbyn

Argymhelliad 1

Dylai uned data cydraddoldeb Llywodraeth Cymru weithio gyda sefydliadau yn y sector i gasglu a chyhoeddi data blynyddol ar ddyled yng Nghymru gan ddechrau yn y flwyddyn ariannol nesaf, sef 2022-23, a dadansoddi'r data hynny yn ôl nodweddion gwarchoddedig.

Ymateb: Derbyn mewn egwyddor

Statws

Wedi'i nodi yn y ddogfen blaenoriaethau uned data cydraddoldeb 2022-27, ond yn aros am fanylion pellach. **Gofyn am y wybodaeth ddiweddaraf.**

Y diweddaraf

Cafodd archwilio ymarferoldeb coladu a chyhoeddi data blynyddol ar ddyled yng Nghymru, yn ôl nodweddion gwarchoddedig ei gynnwys yn y rhestr flaenoriaethau a gyhoeddwyd gan Unedau Tystiolaeth Cydraddoldeb, Hil ac Anabledd, ac ar hyn o bryd mae'n cael ei ystyried fel rhan o broses flynyddol yr Unedau Tystiolaeth o gynllunio a blaenoriaethu gyda swyddogion polisi. Bydd hyn yn penderfynu pa brosiectau, o'r rhestr flaenoriaethau, fydd y rhai mwyaf dylanwadol ac ymarferol, ac a oes cyllid ar gael i ddechrau yn y flwyddyn ariannol nesaf.

Fel rhan o'r ymarfer dichonoldeb, bydd yr Unedau Tystiolaeth yn cydweithio â swyddogion y Gwasanaethau Gwybodaeth a Dadansoddi ac Is-adran Tystiolaeth a Chymorth Cydraddoldeb, Tlodi a Phlant ar y llinynnau gwaith perthnasol yn y maes hwn. Er enghraifft, mae tîm ystadegau Cyfiawnder Cymdeithasol y Gwasanaethau Gwybodaeth a Dadansoddi yn cydweithio â'r Adran Gwaith a Phensiynau ar elfen Cymru o'r Arolwg o Adnoddau Teulu. O fis Mawrth 2024, byddwn yn cael ein data cyntaf am flwyddyn gyfan lle cafodd nifer fwy eu holi yng Nghymru, sy'n golygu y bydd nifer uwch o unigolion wedi ymateb, gan roi gwell cyfle inni ddadansoddi ymhellach bynciau fel dyled. Yn gyffredinol, rydym yn rhagweld y dylai'r data hyn ei gwneud yn haws dadansoddi data mewn ffordd fwy dibynadwy, yn ôl nodweddion gwarchoddedig, dros y blynyddoedd nesaf. Bydd yr Unedau Tystiolaeth yn cydweithio â'r Gwasanaethau Gwybodaeth a Dadansoddi i sicrhau bod tystiolaeth ynghylch dyled yn cael ei chydlynu ar draws y sefydliad.

Argymhelliad 3

Yn ei hymateb, dylai Llywodraeth Cymru nodi pa fesurau ychwanegol y bydd yn eu rhoi ar waith i hyrwyddo gwasanaethau cyngor ar ddyled i grwpiau sy'n agored i niwed ac sydd mewn mwy o berygl o fynd i ddyled, er mwyn gallu gwneud dewisiadau gwybodus am yr opsiynau sydd ar gael iddynt.

Ymateb: Derbyn

Statws

Angen edrych eto arno yn wyneb pwysau costau byw – gofyn am y wybodaeth ddiweddaraf.

Y diweddaraf

Cyflwynodd Llywodraeth Cymru y Gronfa Gyngori Sengl ym mis Ionawr 2020 er mwyn sicrhau ei bod yn rhoi arian i wasanaethau cyngori integredig sy'n adnabyddus, ac sydd ar gael i bobl o gymunedau difreintiedig ac sydd ar y cyrion. Ers i'r Gronfa gael ei chyflwyno ym mis Ionawr 2020 (hyd fis Mawrth 2023), mae ei gwasanaethau wedi helpu mwy na 200,000 o bobl i fynd i'r afael â dros 920,000 o broblemau o ran lles cymdeithasol. Cawsant gymorth i hawlio incwm ychwanegol gwerth £116.6 miliwn a chafodd dyledion gwerth £30.7 miliwn eu dileu.

Mae model darparu gwasanaethau'r Gronfa Gyngori Sengl, sy'n cynnwys Partneriaid Cyngori a Mynediad, yn parhau i fod yn ffordd hynod lwyddiannus o ddefnyddio arbenigedd sefydliadau cenedlaethol a lleol o ran cyrraedd y bobl fwyaf anghenus. Mae'r wybodaeth rheoli perfformiad yn dangos bod dros 80% o bobl a ddefnyddiodd un o wasanaethau'r Gronfa Gyngori Sengl yn ystod y flwyddyn ariannol ddiwethaf yn perthyn i un o'r grwpiau blaenoriaeth sy'n cael eu taro galetaf gan yr argyfwng costau byw, gan gynnwys pobl hŷn, pobl anabl, a phobl o'r Cymunedau Du, Asiaidd ac Ethnig Leiafrifol. Bydd swyddogion yn parhau i gefnogi sefydliad arweiniol y Gronfa Gyngori Sengl i ehangu eu rhwydweithiau Partneriaid Mynediad i gynnwys mwy o sefydliadau a all dargedu grwpiau poblogaeth allweddol.

Yn ystod y cyfnod rhwng Hydref 2021 a Mawrth 2022, cyflwynodd Llywodraeth Cymru ei thrydedd ymgyrch genedlaethol i annog pobl i hawlio budd-daliadau, sef Hawliwch yr Hyn sy'n Ddyledus i Chi. Gwelwyd ffrwydradau proffil uchel o negeseuon creadigol ar ystod o gyfryngau, gan gynnwys teledu, radio, papurau newydd, taflenni, negeseuon post a digidol ac ati. Dim ond rhan o'r daith i sicrhau arian ychwanegol yn y boced yw codi ymwybyddiaeth. Mae angen cymorth ymarferol ar lawer o bobl hefyd, ac felly un o negeseuon canolog yr ymgyrch oedd y dylai pobl gysylltu ag Advicelink Cymru lle, ynghyd â chymorth i hawlio budd-daliadau lles, gallai pobl hefyd gael cyngor ar ddyledion.

Argymhelliad 4

Dylai Llywodraeth Cymru gyhoeddi cynlluniau diwygiedig o fewn y tri mis nesaf i fynd i'r afael â thlodi tanwydd, er mwyn sicrhau eu bod ar waith ymhell cyn y cynnydd nesaf i'r cap ar brisiau ynni a fydd yn dod i rym o fis Ebrill 2022.

Ymateb: Derbyn mewn egwyddor

Statws

Cyhoeddwyd y Cynllun Gweithredu ar gyfer Trechu Tlodi Tanwydd ym mis Mawrth 2021 ac mae ymateb y Llywodraeth yn nodi ei bod yn

bwriadu ei adolygu bob dwy flynedd, sy'n golygu bod adolygiad yn hwyr - gofyn am y wybodaeth ddiweddaraf.

Y diweddaraf

Mae'r argyfwng costau byw, sy'n cael ei yrru i raddau helaeth gan brisiau ynni, wedi rhoi mwy byth o ffocws ar y **camau gweithredu** sy'n ofynnol i helpu aelwydydd mewn tlodi tanwydd. Er enghraifft, bwriad datblygu rhaglen Cartrefi Clyd newydd â gwasanaeth cyngor ynni cysylltiedig yw canolbwyntio'r gefnogaeth ar gyfer y rhai lleiaf cefnog yn y cartrefi lleiaf thermol-effeithlon. Cynhelir adolygiad o'r Cynllun Gweithredu ar gyfer Trechu Tlodi Tanwydd maes o law, er mwyn dysgu gwersi o'r prisiau ynni digynsail a welsom yn ystod y deunaw mis diwethaf. Yn y cyfamser, bydd ymdrechion Llywodraeth Cymru yn canolbwyntio ar gamau y gallwn eu cymryd nawr.

Argymhelliad 5

Dylai Llywodraeth Cymru roi eglurder yn ei Chyllideb Ddrafft ynglŷn â sut y bydd yn dyrannu digon o arian hyd at 2024-25 i gyflymu cynlluniau i sicrhau bod pob cartref cymdeithasol yn cyrraedd Sgôr Effeithlonrwydd Ynni A i liniaru'r cynnydd mewn tlodi tanwydd o ganlyniad i gostau ynni sy'n cynyddu.

Ymateb: Derbyn

Statws

Cynhaliwyd ymgynghoriad ar Safon Ansawdd Tai Cymru newydd ym mis Mai-Awst 2022 ond ni wnaed unrhyw gyhoeddiadau pellach, gan gynnwys ymateb y Llywodraeth i'r ymgynghoriad. Gofyn am y wybodaeth ddiweddaraf.

Y diweddaraf

Yn dilyn ymgynghori ac ymgysylltu dwys â'r sector, rydym yn disgwyl cyhoeddi Safon Ansawdd Tai newydd Cymru yr hydref hwn. Eifen allweddol o'r safon newydd fydd uchelgais beiddgar i godi effeithlonrwydd ynni ein stoc tai cymdeithasol i'r lefel uchaf bosibl. Drwy Ofynion Ansawdd Datblygu Cymru (cartrefi cymdeithasol newydd) a Safon Ansawdd Tai Cymru (cartrefi cymdeithasol presennol), rhaid i bob tŷ cymdeithasol newydd fod â thystysgrif perfformiad ynni A neu safon gyfatebol bellach, a rhaid bod gan dai cymdeithasol presennol Lwybr Ynni pwrpasol gyda'r nod o sicrhau tystysgrif perfformiad ynni A erbyn 2033 neu erbyn dyddiad ar ôl 2033 a awdurdodir gan Lywodraeth Cymru.

Ar gyfer Safon Ansawdd Tai Cymru 2023 byddwn yn ei gwneud yn ofynnol i ddarparwyr tai cymdeithasol gynnal asesiad o'u stoc gyfan, gan nodi'r sgôr bresennol ar gyfer cynhesrwydd fforddiadwy ac allyriadau carbon ar draws y stoc, a byddwn yn gofyn am lwybr ynni pwrpasol ar gyfer pob cartref. Mae'r dull

hwn yn cael ei gefnogi a'i atgyfnerthu gan ofynion cam 3 y Rhaglen Ôl-osod er mwyn Optimeiddio.

Gyda'i gilydd, mae'r dyraniadau cyllideb ar gyfer Safon Ansawdd Tai Cymru a'r Rhaglen Ôl-osod er mwyn Optimeiddio yn dod i ryw £200m yn 2023/24 a 2024/25.

Argymhelliad 7

Dylai Llywodraeth Cymru ystyried dichonoldeb cyflwyno 'coelcerth dyledion' mewn perthynas ag agweddau ar ddyled sector cyhoeddus, gan ddefnyddio tystiolaeth o Gymru a thu hwnt, a dylai ysgrifennu at y Pwyllgor gyda'i chasgliadau erbyn diwedd Mehefin 2022.

Ymateb: Derbyn

Statws

Wedi'i gwblhau'n rhannol - mae gwaith ymchwil gan Wasanaethau Gwybodaeth a Dadansoddi Llywodraeth Cymru wedi'i rannu â'r Pwyllgor ym mis Mehefin gyda diweddariad pellach ym mis Tachwedd 2022. Tynnodd Llywodraeth Cymru sylw at yr adolygiad ansolfedd gan Wasanaeth Ansolfedd Llywodraeth y DU sydd i fod i gyflwyno adroddiad yn 2023. Gofyn am y wybodaeth ddiweddaraf.

Y diweddaraf

Mae'r Gwasanaeth Arian a Phensiynau yn dal i ystyried beth maent am ei wneud, ac nid ydynt eto wedi cyhoeddi'r ymateb i'w hymgyngoriad ar ddiffyg cyllidebol. Ni chyhoeddwyd chwaith ganlyniad cais y Gwasanaeth Ansolfedd am dystiolaeth ar addasrwydd yr opsiynau ffurfiol sydd ar gael i bobl yng Nghymru (a Lloegr) sydd mewn dyled. Mae swyddogion yn parhau i ymgysylltu â'r Gwasanaeth Arian a Phensiynau a'r Gwasanaeth Ansolfedd.

Ym mis Mehefin, cyhoeddodd yr Awdurdod Ymddygiad Ariannol ei fod yn gosod gwaharddiad ar gwmnïau sy'n derbyn ffioedd atgyfeirio gan ddarparwyr datrys dyled. Wrth gyflwyno'r gwaharddiad, mae'r Awdurdod yn nodi, er bod cwmnïau yn ennill arian o'r ffioedd a delir pan gaiff pobl eu cyfeirio at Ymarferydd Ansolfedd ar gyfer Trefniant Gwirfoddol Unigol, fod opsiynau eraill, fel Gorchmynion Rhyddhau o Dyled (lle caiff dyledion eu dileu) nad ydynt yn darparu unrhyw ffioedd i asiant atgyfeirio, yn fwy addas i lawer o bobl. Mae cyhoeddiad yr Awdurdod Ymddygiad Ariannol yn cael ei groesawu, a bydd yn sicrhau bod mwy o bobl yng Nghymru yn cael manteisio ar yr opsiwn gorau iddyn nhw o ran eu dyled.

Goblygiadau Ariannol – Dim. Caiff y costau eu talu o gyllidebau rhaglenni sy'n bodoli eisoes.

Argymhelliad 12

Dylai Llywodraeth Cymru weithio gyda Cyngor ar Bopeth Cymru i fonitro lefel y galw am gyngor ar ddyled a chyngor arall o dan y Gronfa Gyngori Sengl ac ymrwymo i adolygu'r dyraniadau cyllid yng Nghyllideb Ddrafft 2023-24 os oes

angen. Dylid darllen yr argymhelliad hwn ochr yn ochr ag argymhelliad 3 o'n hadroddiad ar Gyllideb Ddrafft 2023-24.

Ymateb: Derbyn

Mae Llywodraeth Cymru wedi ymrwymo i ddyrannu cyllid ar gyfer gwasanaethau cynghori yn ôl yr angen a aseswyd. Bydd dadansoddiad annibynnol o'r angen am gyngor lles cymdeithasol (gan gynnwys ar broblemau dyled) ym mhob awdurdod lleol yng Nghymru yn cael ei gwblhau yn ystod haf 2023. Bydd yr ymchwil hwn yn darparu sylfaen dystiolaeth gyfredol a chadarn o'r angen i lywio dyraniad unrhyw gyllid gan Lywodraeth Cymru ar gyfer gwasanaethau cynghori yn y dyfodol. Rydym hefyd yn cynnal gwerthusiad o'r Gronfa Gyngori Sengl gan ei bod yn bwysig penderfynu'n wrthrychol a yw ei nodau allweddol yn cael eu cyflawni, a dysgu gwersi o'r ffordd yr ymatebodd gwasanaethau i bandemig Covid19 ac, yn fwy diweddar, i'r argyfwng costau byw.

Bydd swyddogion hefyd yn parhau i weithio gyda Cyngor ar Bopeth Cymru, sefydliad arweiniol y Gronfa Gyngori Sengl, i fonitro lefelau'r galw ac ystyried mesurau y gellid eu rhoi ar waith i gyrraedd pobl mewn angen i'w helpu i ymdopi trwy'r argyfwng, a sut y gallwn weithio gyda'n gilydd i helpu gwasanaethau cynghori i ymdopi'n well â'r cynnydd yn y galw.

Fodd bynnag, mae'n bwysig nodi bod y Gronfa Gyngori Sengl yn cael ei defnyddio ar gyfer gwasanaethau sy'n targedu'r bobl fwyaf anghenus. Mae'n hanfodol bod cyllidwyr eraill gwasanaethau cynghori yn chwarae eu rhan gan nad oes modd disgwyl i Lywodraeth Cymru ariannu gwasanaethau i ddiwallu'r holl angen am gyngor yng Nghymru.

Goblygiadau Ariannol – Dim. Caiff y costau eu talu o gyllidebau rhaglenni sy'n bodoli eisoes.

Argymhelliad 13

Rhaid i Lywodraeth Cymru weithio gyda chynghorau i roi sylw i'r diffygion a nodwyd yn yr adolygiad o'r Protocol Treth Gyngor, ynghyd â phryderon rhanddeiliaid fel y'u hamlygwyd gan y Pwyllgor hwn, fel rhan o'i rhaglen ddiwygio ehangach. Dylai hyn gynnwys rhoi Protocol cryfach ar sail statudol. Dylid bwrw ymlaen â'r gwaith hwn yn gyflym a rhoi diweddariad i'r Senedd cyn diwedd mis Medi 2023.

Ymateb: Derbyn

Yn dilyn cyhoeddi'r gwerthusiad o ymyriadau mewn perthynas â'r dreth gyngor a oedd yn cynnwys adolygiad o'r protocol treth gyngor, mae swyddogion eisoes wedi sefydlu cyfres o weithgorau gyda llywodraeth leol a rhanddeiliaid trydydd parti i fwrw ymlaen â'r argymhellion: mae hyn yn cynnwys adolygu dyledion a chasgliadau'r dreth gyngor. Bydd hyn yn golygu adolygu'r prosesau gorfodi presennol a datblygu cynigion polisi i ddiwygio deddfwriaeth i ddileu'r gofynion i wneud unigolyn yn atebol am falans blynyddol eu bil treth gyngor os methir un taliad. Bydd hyn hefyd yn cynnwys

adolygiad o'r protocol treth gyngor ac ystyried opsiynau polisi i gryfhau'r protocol a'i wneud yn statudol. Bwriad y mesurau hyn yw canolbwyntio camau gweithredu awdurdodau lleol ar ddarparu cefnogaeth i ddinasyddion agored i niwed fel rhan annatod o gasglu taliadau.

Goblygiadau Ariannol – Dim i Lywodraeth Cymru. Caiff unrhyw gostau ychwanegol eu talu o gyllidebau rhaglenni sy'n bodoli eisoes. Bydd y cynigion polisi yn ystyried a allai diwygio Rheoliadau greu goblygiadau ariannol i awdurdodau lleol.

Argymhelliad 14

Dylai Llywodraeth Cymru roi'r wybodaeth ddiweddaraf am y camau y bydd yn eu cymryd yn ystod blwyddyn ariannol 2023-24 i godi ymwybyddiaeth o undebau credyd a hyrwyddo credyd fforddiadwy, gan gynnwys y nodau a'r disgwyliadau ar gyfer cyflwyno'r Cynllun Benthyciadau Di-Log ar raddfa fwy eang. Dylid rhoi'r diweddariad hwn cyn i'r broses o'i gyflwyno ar raddfa fwy eang ddechrau ym mis Mehefin 2023.

Ymateb: Derbynn

Mae Llywodraeth Cymru yn darparu cymorth ariannol i Undeb Credyd Cambrian tan 31 Mawrth 2026 i gyflwyno ymgyrch farchnata genedlaethol ar ran Undebau Credyd Cymru, gan godi ymwybyddiaeth o'r gwasanaethau y maent yn eu darparu, gan gynnwys credyd fforddiadwy.

Mae cyllid pellach ar gael tan 31 Mawrth 2026 i hyrwyddo Moneyworks Wales [Money Works \(moneyworkswales.com\)](https://www.moneyworkswales.com), sy'n gydweithrediad o saith undeb credyd i gefnogi lles ariannol gweithwyr Cymru.

Mae'r Cynllun Benthyciadau Di-Log wedi cynyddu ers lansio Credyd Cymdeithasol Cymru ddiwedd mis Rhagfyr 2022. Mae'n parhau i fod ar y trywydd iawn i ddarparu'r benthyciadau y cytunwyd arnynt erbyn mis Awst 2024. Yn ogystal â benthyciadau'r Cynllun Benthyciadau Di-Log trwy Gredyd Cymdeithasol Cymru a Fair for You, mae trydydd benthyciwr, Salad Money, i fod i ddechrau benthycia yng Nghymru o fis Gorffennaf 2023.

Mae Purple Shoots yn gyfrifol am ehangu'r atgyfeiriadau i Gredyd Cymdeithasol Cymru, a'r disgwyl yw y bydd y llwybrau atgyfeirio hyn yn dechrau yn ystod mis Awst 2023. Gan mai peilot sy'n profi'r cynnyrch yw hwn, mae Fair4All Finance yn gweithio'n agos gyda phob un o fenthycwyr y Cynllun Benthyciadau Di-Log i adolygu'r lefelau. Mae tîm dealltwriaeth o ymddygiad wedi'i gomisiynu i helpu benthycwyr i sicrhau budd mwyaf yr atgyfeiriadau ac, yn ogystal, fel rhan o broses y Cynllun Benthyciadau Di-Log, bydd rhai cwsmeriaid yn derbyn hyfforddiant ariannol i wella eu sefyllfa yn y tymor hirach.

Goblygiadau Ariannol – Dim. Caiff y costau eu talu o gyllidebau rhaglenni sy'n bodoli eisoes.